

WŁASNOŚĆ INTELEKTUALNA

podstawowe pojęcia

KREATOR INNOWACYJNOŚCI
"Wsparcie innowacyjnej
przedsiębiorczości akademickiej"

Własność intelektualna to prawa związane z działalnością intelektualną w dziedzinie literackiej, artystycznej, naukowej i przemysłowej. Konwencja o ustanowieniu Światowej Organizacji Własności Intelektualnej¹ (WIPO) definiuje pojęcie *własności intelektualnej* jako zbiór praw odnoszących się w szczególności do:

- dzieł literackich, artystycznych i naukowych,
- interpretacji artystów interpretatorów oraz wykonań artystów wykonawców,
- wynalazków we wszystkich dziedzinach działalności ludzkiej,
- odkryć naukowych,
- wzorów przemysłowych,
- znaków towarowych i usługowych, nazw handlowych i oznaczeń handlowych,
- ochrony przed nieuczciwą konkurencją,
- inne rodzaje praw dotyczących działalności intelektualnej w dziedzinie przemysłowej, naukowej, literackiej, artystycznej.

Własność intelektualna dzieli się na dwie podstawowe kategorie:

- *prawa autorskie* (utwory) i *prawa pokrewne*²,
- *własność przemysłową* (wynalazki, wzory użytkowe, wzory przemysłowe, znaki towarowe, oznaczenia geograficzne i topografie układów scalonych³).

W szerszym ujęciu *własności intelektualnej* w Polsce są chronione także:

- *bazy danych* (na podstawie ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o ochronie baz danych),
- *odmiany roślin* (na podstawie ustawy z dnia 26 czerwca 2003 r. o ochronie prawnej odmian roślin),
- *zwalczanie nieuczciwej konkurencji*, w szczególności ochrona *know-how* (na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji).

Prawo autorskie to zbiór przepisów związanych z tworzeniem utworu, korzystaniem z niego i jego ochroną. *Prawa pokrewne* odnoszą się do artystycznych wykonań, fonogramów, wideogramów, nadań, pierwszych wydań, wydań naukowych i krytycznych.

1 Konwencja o ustanowieniu Światowej Organizacji Własności Intelektualnej, sporządzona w Sztokholmie dnia 14 lipca 1967 r. (Dz. U. 1975 nr 9 poz. 4)

2 Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z dnia 23 lutego 1994 r. z póź. zm.).

3 Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej (Dz. U. z dnia 21 maja 2001 r. z póź. zm.).

Utwór to każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiejkolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia, np. dzieło literackie, publicystyczne, multimedialne, artykuł naukowy, mapa, program i gra komputerowa. Jest on objęty ochroną od momentu ustalenia bez konieczności dokonywania jakiejkolwiek rejestracji. Nie są objęte ochroną: odkrycia, idee, pomysły, procedury, metody i zasady działania oraz koncepcje matematyczne.

Autorskie prawa osobiste przysługują wyłącznie twórcy i są bezterminowe. Oznaczają m. in. prawo do autorstwa utworu i oznaczania go swym nazwiskiem, pseudonimem bądź publikacji anonimowej, określenia sposobu jego wykorzystania, decydowaniu o pierwszym udostępnieniu utworu publiczności. Są to prawa niezbywalne a do korzystania z nich przez autora nie jest konieczne wykonywanie jakichkolwiek czynności.

Autorskie prawa majątkowe dają możliwość korzystania z utworu i czerpania pożytków z jego wykorzystania. Prawa te mogą być zbywane jak też i udostępniane na podstawie umowy licencyjnej, podlegają też dziedziczeniu. Z reguły majątkowe prawa autorskie przysługują autorowi, do momentu jednak zawarcia ew. umowy o ich przeniesienie. W odniesieniu do niektórych twórców np. wykonujących utwory w ramach etatu pracowniczego, autorskie prawa majątkowe z mocy ustawy przysługują pracodawcy.

Baza danych to zbiór danych lub jakichkolwiek innych materiałów i elementów zgromadzonych według określonej systematyki lub metody, indywidualnie dostępnych w jakikolwiek sposób, w tym środkami elektronicznymi, wymagający istotnego, co do jakości lub ilości, nakładu inwestycyjnego w celu sporządzenia, weryfikacji lub prezentacji jego zawartości. Jeśli przyjęty w niej dobór, układ lub zestawienie elementów ma twórczy charakter to traktowana jest jak utwór.

Programy komputerowe są odrębną od dzieł literackich, publicystycznych, czy naukowych kategorią utworów w rozumieniu prawa autorskiego.

Licencja praw własności intelektualnej to udzielenie przez właściciela innej osobie upoważnienia do korzystania z jego prawa wyłącznego. Właściciel prawa może w umowie licencyjnej określić zakres przyznawanych uprawnień: ograniczenia czasowe, terytorialnie, przedmiotowe.

Know-how to nieujawnione do wiadomości publicznej istotne praktyczne informacje techniczne, technologiczne, organizacyjne instytucji lub inne informacje posiadające wartość gospodarczą. Są one wynikiem doświadczenia i badań, jak np. receptury, sposoby wytwarzania. Ten sposób ochrony nie jest objęty specyficznym prawem. Podejmowany jest przez instytucje w sytuacji, gdy przedmiot utajnienia nie posiada zdolności do ochrony patentowej, jego cykl życia

jest krótki lub gdy jego publiczne ujawnienie, które wiąże się z ochroną patentową jest niekorzystne.

Innowacja to wdrożenie nowego lub istotnie ulepszanego produktu, wyrobu lub usługi, nowego lub istotnie ulepszanego procesu, nowej metody marketingu lub nowej metody organizacji w zakresie praktyk biznesowych, organizacji miejsca pracy bądź relacji ze środowiskiem zewnętrznym.

Własność przemysłowa jako część - obok prawa autorskiego - szerzej rozumianej własności intelektualnej jest wynikiem ludzkiej inwencji twórczej, pomysłowości, kreatywności, której efektem jest tworzenie przedmiotów własności przemysłowej wykorzystywanych na polu gospodarczym. Pojęcie własności przemysłowej odnosi się do:

- przemysłu i handlu w ścisłym znaczeniu,
- ale też do przemysłów rolnych i wydobywczych oraz do wszystkich produktów wytworzonych i naturalnych, jak na przykład: win, nasion, liści tytoniu, owoców, zwierząt, minerałów, wód mineralnych, piwa, kwiatów, maki.

Zgodnie z polskim prawem przedmiotami własności przemysłowej są rozwiązania i oznaczenia:

- Rozwiązania: wynalazki, wzory użytkowe, wzory przemysłowe, topografie układów scalonych, projekty racjonalizatorskie, nowe odmiany roślin.
- Oznaczenia: nazwy handlowe (oznaczenia przedsiębiorstw), znaki towarowe (oznaczenia towarów i usług), oznaczenia geograficzne.

Stosunki w zakresie własności przemysłowej uregulowane są w prawie własności przemysłowej. Prawo to umożliwia uzyskanie na poszczególne przedmioty własności przemysłowej ochrony w postaci praw wyłącznych, wynikających z ustawodawstwa, krajowego, regionalnego lub międzynarodowego.

Wynalazek to rozwiązanie o charakterze technicznym, na które można uzyskać patent, czyli prawo wyłącznego korzystania z wynalazku w sposób zarobkowy lub zawodowy na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.

Patenty udzielane są - bez względu na dziedzinę techniki - na wynalazki, które są nowe, posiadają poziom wynalazczy i nadają się do przemysłowego stosowania. Wynika z tego, że patent uzyskać można jedynie na wynalazki, które spełniają łącznie następujące przesłanki:

- są rozwiązaniem o charakterze technicznym,
- są nowe (nie należą do dotychczasowego stanu techniki),
- mają poziom wynalazczy (są nieoczywiste dla specjalistów z danej dziedziny techniki),
- nadają się do przemysłowego stosowania.

Wzór użytkowy, na który można uzyskać prawo ochronne to nowe i użyteczne rozwiązanie o charakterze technicznym, dotyczące kształtu, budowy lub zestawienia przedmiotu o trwałej postaci.

Wynika z tego, że **prawo ochronne**, czyli prawo wyłącznego korzystania z wzoru użytkowego w sposób zarobkowy lub zawodowy na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, uzyskać można jedynie na wzory użytkowe, które spełniają łącznie następujące przesłanki:

- są rozwiązaniem o charakterze technicznym,
- są nowe (nie należą do dotychczasowego stanu techniki),
- dotyczą przedmiotu o trwałej postaci (nie mogą to być sposoby działania czy substancje),
- są użyteczne (pozwalają na osiągnięcie celu mającego praktyczne znaczenie przy wytwarzaniu lub korzystaniu z wyrobów).

Wzór przemysłowy, na który można uzyskać prawo z rejestracji to nowa i posiadająca indywidualny charakter postać wytworu lub jego części, nadana mu w szczególności przez cechy linii, konturów, kształtów, kolorystykę, strukturę lub materiał wytworu oraz przez jego ornamentację.

Wynika z tego, że **prawo z rejestracji**, czyli prawo wyłącznego korzystania z wzoru przemysłowego w sposób zarobkowy lub zawodowy na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, uzyskać można jedynie na wzory przemysłowe, które spełniają łącznie następujące przesłanki:

- są nowe (nie zostały wcześniej udostępnione publicznie),
- odznaczają się indywidualnym charakterem (ogólne wrażenie, jakie wywołują na zorientowanym użytkowniku, różni się od ogólnego wrażenia wywołanego na nim przez wzór udostępniony wcześniej),
- nadają się do odtworzenia w skali przemysłowej.

Topografia układu scalonego, na którą można uzyskać prawo z rejestracji to rozwiązanie polegające na przestrzennym, wyrażonym w dowolny sposób, rozplanowaniu elementów, z których co najmniej jeden jest elementem aktywnym, oraz wszystkich lub części połączeń układu scalonego.

Prawo z rejestracji, czyli prawo wyłącznego korzystania z topografii układu scalonego w sposób zarobkowy lub zawodowy na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, uzyskać można jedynie na topografię oryginalną, a za taką uznaje się topografię, która jest wynikiem pracy intelektualnej twórcy i nie jest powszechnie znana w chwili jej powstania.

Za **projekt racjonalizatorski** przedsiębiorca może uznać każde rozwiązanie nadające się do wykorzystania, niebędące wynalazkiem podlegającym opatentowaniu, wzorem użytkowym, wzorem przemysłowym lub topografią układu

scalonego. Jeśli przedsiębiorca w ustalonym przez siebie regulaminie racjonalizacji przewidzi przyjmowanie projektów racjonalizatorskich, to w razie ich stworzenia przez pracownika i przyjęcia przez przedsiębiorcę do wykorzystania, twórcy przysługuje prawo do wynagrodzenia określonego w regulaminie.

Odmiana rośliny oznacza zbiorowość roślin w obrębie botanicznej jednostki systematycznej najniższego stopnia, która:

- jest określona na podstawie przejawianych właściwości wynikających z określonego genotypu lub kombinacji genotypów,
- jest odróżnialna od każdej innej zbiorowości roślin na podstawie co najmniej jednej z przejawianych właściwości,
- pozostaje niezmienną po rozmnożeniu.

Hodowca może ubiegać się o przyznanie wyłącznego prawa, jeżeli odmiana jest odrębna, wyrównana, trwała oraz nowa, w rozumieniu ustawy o ochronie prawnej odmian roślin⁴, a jej nazwa odpowiada wymaganiom, o których mowa w art. 9 ust. 1 tejże ustawy.

Wyłączne prawo do nowej odmiany rośliny obejmuje przede wszystkim:

- wytwarzanie lub rozmnażanie,
 - przygotowanie do rozmnażania,
 - oferowanie do sprzedaży,
 - sprzedaż lub inne formy zbywania,
 - eksport,
 - import,
 - przechowywanie
- materiału siewnego odmiany chronionej.

Nazwa handlowa to oznaczenie, pod którym prowadzona jest działalność gospodarcza. Służy do odróżniania na rynku jednego podmiotu gospodarczego od innych. Prawną ochronę nazwy handlowej reguluje ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji⁵, która za karalny czyn nieuczciwej konkurencji uznaje takie oznaczenie przedsiębiorstwa, które może wprowadzić klientów w błąd co do jego tożsamości, przez używanie firmy, nazwy, godła, skrótu literowego lub innego charakterystycznego symbolu wcześniej używanego, zgodnie z prawem, do oznaczenia innego przedsiębiorstwa.

Znakiem towarowym, na który można uzyskać prawo ochronne może być każde oznaczenie, które można przedstawić w sposób graficzny, jeżeli oznaczenie takie nadaje się do odróżnienia towarów jednego przedsiębiorstwa od towarów innego przedsiębiorstwa. Znakiem towarowym może być w szczególności wyraz,

⁴ Ustawa z dnia 26 czerwca 2003 r. o ochronie prawnej odmian roślin (Dz. U. z dnia 6 sierpnia 2003 r., Nr 137, poz. 1300)

⁵ Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz. U. z 2003 r., Nr 153, poz. 1503)

rysunek, ornament, kompozycja kolorystyczna, forma przestrzenna, w tym forma towaru lub opakowania, a także melodia lub inny sygnał dźwiękowy. Pod pojęciem znaku towarowego kryje się również znak usługowy służący do oznaczania oferowanych przez przedsiębiorcę usług.

Prawo ochronne na znak towarowy, czyli prawo wyłącznego używania znaku towarowego w sposób zarobkowy lub zawodowy na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, można uzyskać jedynie na oznaczenie, które odróżnia się od już stosowanych na rynku oznaczeń w taki sposób by nie wprowadzało klientów w błąd co do pochodzenia oznaczanego nim towaru lub usługi.

Oznaczeniem geograficznym, na które może być udzielone prawo z rejestracji może być oznaczenie słowne odnoszące się bezpośrednio lub pośrednio do nazwy miejsca, miejscowości, regionu lub kraju (teren), które identyfikują towar jako pochodzący z tego terenu, jeżeli określona jakość, dobra opinia lub inne cechy towaru są przypisywane przede wszystkim pochodzeniu geograficznemu tego towaru.

Prawo z rejestracji oznaczenia geograficznego jest bezterminowe i trwa od dnia dokonania wpisu do rejestru oznaczeń geograficznych. Prawo to oznacza, że oznaczenie geograficzne nie może być używane na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej przez osoby, których towary nie spełniają warunków będących podstawą udzielenia prawa z rejestracji. Natomiast osobie, której towary spełniają warunki korzystania z oznaczenia geograficznego, przysługuje prawo jego używania w obrocie oraz wystąpienia do Urzędu Patentowego RP z wnioskiem o wpisania jej do rejestru osób uprawnionych do używania tego oznaczenia.